

KARLŠTEJNSKÉ VIGILIE

motto

FRANTIŠEK KUBKA

Karlštejnské vigilie

Vyšlo také v tištěné verzi

Objednat můžete na

www.motto.cz

www.albatrosmedia.cz

motto

František Kubka

Karlštejnské vigilie – e-kniha

Copyright © Albatros Media a. s., 2016

Všechna práva vyhrazena.

Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

ALBATROS MEDIA a.s.

FRANTIŠEK KUBKA

KARLŠTEJNSKÉ
VIGILIE

Praha 2016

Tento text Kubkových Karlštejnských vigilií
jsme připravili podle vydání z roku 1989
vydaného nakladatelstvím Československý spisovatel.

Text © František Kubka – dědicové c/o DILIA, 1944
Illustrations © Erika Bornová, 2016

ISBN tištěné verze 978-80-267-0605-2
ISBN e-knihy 978-80-267-0618-2

*Památce svého otce připisuji tuto knihu,
kterou v rukopise již nečetl*

Velikonoce přišly toho roku 1371 velmi záhy. Byly skoro pod sněhem. Zato se přihnalo jaro jako zelená povodeň. Celá země přes noc rozkvetla a Praha byla krásnější než kdykoli dřív. Lidé byli veselejší a dívčí tváře svěžejší. Zahrady v podhradí zbělely střemchou.

Asi tři týdny po Božím hodu velikonočním onemocněl pětapadesátiletý císař Karel za příznaků otravy. Zprvu nemohl polykat pro suchost v hrdle, potom jeho tvář nepřírozeně zrudla a srdce bilo jako zmatený zvon. Pohněval se na celé své okolí a potom začal, muž, který vládl polovině světa, plakat jako dítě. Volal vysíleným hlasem po lékaři. Nebyl však už s to vypovědět mu příčinu svého pohnutí, poněvadž byl zachvácen velikými bolestmi v životě. K těmto bolestem se družily závratě, a císař jda od křesla k loži zavrával a upadl. Volal o pomoc, a zatínaje pěsti a zmítaje se jako smyslů zbavený, přikazoval lékaři, aby mu pustil žilou, aby mu ovázal rozbolenou hlavu a přivolal císařovnu. Císařovna Alžběta, zvaná Pomořanská, nebyla však přítomna na královském hradě, nýbrž dlela toho dne na královnině hradě Karlíku, kam se odebrala včera po poledni.

Když přišel Vítek z Choltic, mistr lékařské fakulty vysokého učení, muž zkušený a nejlepší žák slavného Baltazara z Domažlic, ležel císař v těžkých bolestech a zvracel obsah vnitřností. Mistr Vítek poznal, že byl panovníkovi podán jed, a učinil všechno, aby zachránil jeho drahý život.

Císařovna přijela k loži svého chotě druhého dne. Ale manžel ji nepoznával. Císařovna, žena tváří krásná, tělem statná a srdcem veselá, rozplakala se tak, že ji nemohli utiшит. Zlomila se její síla, o které si vyprávěli v celé zemi, a Alžběta klesla v mdlobách u císařova lože.

Byla odnesena a ošetřena. Na Hradě se šeptalo, že ubohá země ztrácí najednou krále i královnu.

Když mistr Vítek zastavil křečovitě dávení a zmírnil bolesti nemocného, upadl Karel do dlouhého a hlubokého spánku. Ze sna nesrozumitelně mluvil, ale neprobíral se. Potom se dostavila horečka a císař usedal na loži s vytřeštěnýma očima, jejichž zorničky se rozšířily tak, že nemocný myslil, že oslepl. Tlukot srdce polevil, ale horkost stoupala.

Mistr Vítek navštívil královnu a s radostí zjistil, že její mdloby vznikly z pouhého rozechvění nad onemocněním manželovým. Prikázal Alžbětě, aby vytrvala na loži a k svému manželi přišla, až se král zbaví horeček. To se stalo za další tři dny. Shledání obou bylo tklivé a Alžběta ronila velké slzy radosti, líbajíc vyhublou ruku svého chotě a šeptajíc mu slova lásky.

Bylo vidět, že císař je zachráněn. Ale zároveň pozoroval mistr Vítek, že Karlovo tělo bylo do základů otřeseno a opadla nejen jeho tvář, nýbrž ochably i všechny údy. Horečka zhoubně hospodařila v císařově těle a její útok na jeho silné srdce byl prudký a nemilosrdný. Mistr Vítek, který znal královo tělo lépe nežli své vlastní, bál se příznaků slabosti, jež se objevily v králově zraku, v jeho pohybech a slovech. I rozhodl se, že převezme panovníka, jakmile jen to bude možné, na jeho milovaný hrad Karlštejn a způsobí, aby mu tam bylo dopráno klidu, který jedině mohl novými silami vzpružit vyčerpané síly. Karel byl šťasten a pospíchal s odjezdem, který se uskutečnil za teplého květnového jitra, dva týdny před svátky svatodušními. Byla neděle a před břevnovským kostelem obklopilo králův vůz veliké množství svátečních lidí z blízkých vesnic.

Cesta byla pro krále radostná. Jeho vůz projížděl krajem, kde kvetly hrušky a jabloně, kde bujně voněla tráva, kde na březích potoků svítily pampelišky jako drobtý slunce, kde bylo na mezích tolik kvítí, že se oko radovalo tichou rozkoší, kde větve smrků se bledě zažíhaly na hrotech a mech se podobal zeleným, zlatě stínovaným vlnám, rozlitém pod mládnoucími stromy.

Lidé na cestách smekali a usmívali se na králův vůz nebo hlasitě pozdravovali milovaného vladaře, o jehož nemoci se roznesla zvěst rychlostí větru, zahalivši zem v těžký mrak, který se nyní rozptyloval.

Vedle krále jel ve voze mistr Vítek a vyprávěl mu veselé příhody z žákovského života v Bologni a v Praze. Před vozem harcovali páni z královny družiny a jezdci s korouhvemi. V lesích se ozýval několikanásobně hlas rohů, které občas k potěšení královu trubači rozehráli loveckou písní. U řeky, která vesele bila pěnamí o skaliska, mávali přívozníci průvodu na uvítanou. Sedláci, vracející se z kostela, stáli na kraji polí, na nichž se v slunci zelenal budoucí chléb, sklánějíce tvrdá čela před panovníkem, který těmto lánům dovoluje růst v žírnosti a míru.

Královně v průvodu nebylo. V posledních dnech před manželovým odjezdem na hrad Karlštejn se proměnila tato statečná žena, a její oči, tvář i krok byly plny plachosti. Vyhýbala se rozhovoru s králem a dlela dlouho, proti svému obyčeji, na modlitbách. Když se jí Karel tázal, zdali pojede s ním, odpověděla, že nechce svou přítomností rušit jeho klidu a že zase odjede na hrad Karlík, který dal Karel kdysi zbudovat pro manželky českých králů, jež dříve sídlily na vzdáleném Mělníku. Mistr Vítek s myšlenkou královninou souhlasil.

Lékař chtěl obklopiti Karla pohodou mužného veselí. Pozval na Karlštejn přítele Karlova mládí, pana Buška z Velhartic, muže statečného a mravů líbezných. Na Karlštejně pak samém dlel člen kolegia hradních kanovníků, pan Ješek z Janovic, kněz povahy hovorné, člověk dobrého srdce a veliký ctitel králův. I on jistě prospěje slovem i úsměvem. Nikdo jiný nesmí ke králi vstoupit, a tak okřeje do letnic na duši i na těle.

Mistr Vítek mluvil po cestě s králem o tomto svém léčebném úmyslu. Král pravil, že si rád posedí několik dní v takovém příjemném vězení. Budou tam s ním muži, kteří mají stejně šedivé skráně jako on a k tomu srdce otevřená. Po těchto srdcích nejvíc volá. Je zklamán, že za dílo celého života, jež chtělo jen štěstí České země, pojednou mu ruce nejbližší podávají jed.

Král věděl, že tři dny po jeho onemocnění byli uvrženi do žaláře dva dvořané, na něž padlo podezření z pokusu vraždy na královském majestátu. Byli to mladiství písaři dvorské kanceláře Hynek Hlaváč na Skalici a Čeněk ze Žumberku. Hynek Hlaváč doprovázel před dvěma lety císaře na jeho cestě do Vlach a za vzbouření v Sieně se zachoval nešlechetně. Opustil krále ve chvíli nejnebezpečnější a uprchl do Pisy, odkud se vrátil teprve po císařově vítězství. Pravil, že byl od Pisanských zajat a vyslýchán o úmyslech královských s městem Luccou. – Tenkrát mu císař uvěřil a odpustil.

Hlaváč na Skalici a Čeněk ze Žumberku byli uvrženi do vězení zároveň s pomocníkem vrchního kuchaře, s nímž byli spatřeni pět dnů před onemocněním královým. Stop po nějakém jedu se ani u nich, ani u kuchaře nenalezlo. Podezření bylo však tak silné, že všichni tři byli vydáni soudci, který je poslal na mučidla. Při mučení dlouho

zapírali, ale kuchař nakonec s velikým pláčem přiznal, že byl od obou pánů získán, aby do králova pokrmu přimísil černé bobule, o jejichž škodlivosti neměl vědomí. Tato výmluva byla směšná. Proto byl s oběma písaři v poutech vsazen do vězení ještě hlubšího a téhož dne se sešel soud, který vynesl ortel smrti. Král si však přál, aby oba páni byli státi a kuchař oběšen po letnicích.

Nyní král velmi usilovně přemýšlel, proč se právě jemu dostalo takového pohanění, že se lidé žijící s ním pod jednou střechou a pojídající s ním polévku takřka z jedné mísy snaží o jeho bezživotí. Byl ještě tak sláb, že se mu oči naplnily slzami. Mistr Vítek se zachmuřil a přikázal králi, aby přestal o věci mluvit a raději si poslechl, jak na blízké vesnické zvonici vesele vyzvánějí.

Král zamlčel další myšlenky a jal se přemítat o věcech radostnějších.

I vzpomněl si na královnu, která ho milovala takovou silnou láskou, že se podobala mužskému přátelství. A přitom byla tak žensky něžná, žeš nechtěl věřit, že tato žena dovede rukou ohýbat podkovy a drtit oblázky.

Na stará léta mu Bůh poslal ženu nejsilnější:

„Té jistě žádné dítě nezemře a ona zajisté přečká mne...“, pomyslil si.

Podivný osud mu byl určen. Čtyři ženy a všechny dobré! To se málokomu podaří. Každá jiná a všechny plny pěkných vlastností. A dokonce spanilých těl! Karel se zálibně usmál. Na tváři se mu vytvořily veselé vrásky od nosu k ústům. Vous se mu naježil. Pročítal si rychlým pohybem bradu a pojednou se zeptal mistra Vítka:

„A víno mi dovolíš pít na Karlštejně?“

„Dovolím!“ řekl mistr a potutelně se usmál.

Král se uzdravuje, pomyslil si.

Potom bylo slyšet ono slavné volání z hradu Karlštejna, který se náhle objevil za záhybem cesty jako tajemný Montsalvage, zářící bělostí a vznešeností, obrovský kamenný relikvíář a znak císařovy velikosti, moudrosti a slávy. Stál tu pyšně a cudně na pahorku mezi návršími, na nichž z jedné strany rostly lesy a z druhé vinice. Králův průvod však nešel dále, od hradu dále, nýbrž vyjel na návrší a vstoupil do hradu.

Na kostele svatého Palmáce ve vsi, v podhradí a na hradě samém zvonili a slavně vytrubovali. Purkrabí uvítal krále, děkan karlštejnské kapituly žehnal a rytíři, ochránci hradu, stáli za kněžími a zářícíma očima patřili na svého pána, který namáhavě vystupoval z vozu.

Mistr Vítek obřad uvítání urychlil. Císař pak stoupal v průvodu obou purkrabí ke své ložnici v císařském paláci, kde ulehl k tichému a zdravému spánku. Karlštejnský vzduch je svěží a pln nejlepšího lesního koření. Na odpoledním nebi jásali skřivánci.

Kvečeru stál nad královským ložem mistr Vítek, po jeho pravici pan Bušek z Velhartic a po levici kněz Ješek z Janovic.

„Tři fakulty jsou připraveny obveselovat Jeho Milost,“ pronesl slavnostně mistr Vítek. „Bohoslovci vyslali Vašeho kanovníka, pana Ješka z Janovic, fakulta artistická Vašeho velezkušeného rytíře, pana Buška z Velhartic, a fakulta lékařská mne, Vašeho pokorného služebníka.“

Pan Ješek se příjemně usmíval a Karel podal ruku prošeďivělému hubenému knězi tváře přemítavé a životem rozbrázděné. Oko Ješkovo spočívalo s láskou a starostí na zchudlém obličejí králově, a když se král ptal jak se jeho oblíbenému knězi zde na Karlštejně stále daří, odpověděl pan Ješek:

„Dnes už dobře, Vaše Milosti. A nám všem. Však se také všichni namáhali, aby Vás vymodlili. Chrám Panny Marie neměl ani okamžik ticha a svatou Kateřinu jsme tak zasypali prosbami a vzdechy, že v těchto dnech na nebesích jistě nedělala nic jiného, nežli orodovala za Vaše zdraví. Ale teď chceme s Vámi, Milosti, strávit radostnou vigilií letnic, a nechť sám Hospodin nám rozváže srdce i jazyky a na hlavy naše vstaví ohýnky své milosti a svého požehnání. Chceme se s Vámi radovat. Ne, jako tři fakulty, nýbrž jako tři muži s mužem, jehož přátelství je nám drahé.“

Král pokynul spokojeně.

Ale tu už krále do vousu políbil pan Bušek a potom mu stiskl ruku tak, že až krále zabořila. Pan Bušek se trochu rozslzel, pravda, ale pak se začal hřmotně smát a řekl, že se těší jako malé děcko na to víno a na ty paš-tiky, které se zde chystají:

„A budeme si jednou povídat beze svědků. Pan Milíč, je sice člověk svatý a Ty ho, králi, miluješ, ale Bůh nám odpustí, že se o této vigilii chceme modlit u plného stolu. Je tak krásně na zemi, můj milý králi, proč bychom se s Tebou jednou nepodívali na tu zem a její lidi skrze sklenku vína? Lékař to chce a Tys býval v mládí chlapík veselý. A později ses také vždycky nechmuřil. Chceme však být i rozumní v těchto sedmi dnech, které zbývají do Božího hodu, ale většinou chceme mluvit o ženách jak to přísluší mužům, jsou-li mezi sebou.“

A tu se Karel usmál svým šibalským úsměvem, při kterém se mu vždycky naježila koží bradka.

„Dělejte se mnou, co chcete, já poslouchám,“ řekl. Ale byl rozhovorem znaven a položil zas hlavu do polštáře.

Mistr Vitek, pan Bušek a pan Ješek si sedli za stůl ve

vyšoké síní, sousedící s ložnicí císařovou. Dveře zůstaly otevřeny. Prostřeli jim bohatý stůl a slavná vína přišla v mocných džbáněch před každého. Císaři podali pokrm k loži. Pojedl, a když se setmělo a přinesli vysoké svíce, zavolal si lékaře a žádal, aby mu tedy páni ukázali, jak dovedou uzdravovat. Lékař přikázal, aby král zůstal na loži. Že budou vyprávět, jako by ho nebylo. A bude-li slyšet něco o sobě, ať se nehorší. Až bude zdrav, přijde i on se svým příběhem, smějí-li prosit.

Karel souhlasil. Ať jen vyprávějí, bude naslouchat. A usne-li, ať se zas oni nehorší.

Král seděl opřen o čelo postele, přikryt po pás černou medvědí kožišinou, a hleděl před sebe na červené sklo rozsvícené lampy před obrazem svaté Kateřiny. V jeho ložnici bylo rozjímavé šero. Z vedlejší síně sem vnikalo každé slovo.

Tam se muži u stolu na chvíli zamyslili a potom promluvil nejstarší z nich, pan Bušek. Privil, že případ Karlovy nemoci mu připomíná dávnou událost v městě Pise. A že je k této události veden i zprávou, kterou obdržel od soudce, jenž s třemi vražedníky vedl šetření. Je dnes jisté, že se mladý Hynek Hlaváč setkal v Pise s Pietrem, synovcem tří Gambacortiů, kteří před šestnácti lety povstali proti císaři a byli potrestáni smrtí. Pietro se právě roku 1369 vrátil z vyhnanství do Pisy. Jed v pokrmu králově je jisté mstou za tehdejší potrestané spiknutí.

„Jsi hlava soudcovská, pane Bušku,“ ozval se mistr Vítek.

„Chci tedy zastupovat i fakultu právnickou,“ řekl na to Bušek. „Ale mluvit budu o ženě, a nikoli o římském právu.“

I jal se pan Bušek z Velhartic vyprávět.

VYPRÁVĚNÍ O TOM, JAK SE BRATRŘÍ
GAMBACORTIOVÉ V PISE SPIKLI
PROTI CÍSAŘI KARLOVI A JAK PAOLA,
DCERA BARTOLOMEOVA, Z LÁSKY
K ČESKÉMU PÁNU VILÉMOVI
VANECKÉMU Z JEMNÍČKY JEJICH
ÚMYSLY VČAS VYZRADILA

PAOLA

Když náš král jel ke své římské korunovaci, zastavil se třetího týdne měsíce ledna roku 1355 v slavném městě Pise, které leží nedaleko ústí řeky Arna a slaví se příjemnou pohodou a nebem věčně modrým. Město je zbudováno z bělostného mramoru, který byl jednak vylámán z blízkých hor Pisanských, jednak zůstal tu v podobě sloupů z pohanských dob. V tomto městě, obklopeném zahradami a hradbami, které prolamuje šest bran a nad které se vypínají dvě tvrze, vyčkal král příchod českého vojska, s nímž přibyla jeho mladistvá manželka Anna. V průvodu králově byli arcibiskupové, biskupové, kanovníci, knížata a hrabata říšská, baroni a rytíři, maršálkové a purkrabí, hofmistři a komoří, lid

zbrojný a kancléřovi písaři, celkem pět tisíc osob jízdných a mnoho jiných, neozbrojených.

Král dlel v Pise až do konce měsíce března, kdy se hnul k další císařské jízdě přes Sienu do Říma.

V družině králově byl tenkrát mladý a statečný pan Vilém Vanecký z Jemničky, kdysi žák vysokého učení padovanského, který dokonale hovořil jazykem toskánským a byl osobně znám s mnohými zdejšími rody. Pan Vilém se setkal ve svých žákovských dobách s dívkou z rodiny Gambacortiovy. Uviděl ji poprvé jako děčko v městě Luce, kde Paola dlela se svým otcem Bartolomeem na návštěvě u své tety.

Radost Paolina z příchodu Vilémova byla tak veliká, že neodolala a políbila pana Viléma před samým vchodem do domu Bartolomeova v okamžiku, kdy Vilém vstupoval, aby vzdal čest Bartolomeovi, bratru Francesca Gambacortiho, hlavy rodu. Brzy se o této události hovořilo. Ačkoli Pisa se nikterak neslavila životem mnišským, a právě proto si malíři i sochaři s úmysly mravokárnými pro svá díla vybírali v oné době látky, jež ukazovaly lidem marnost bohatství a rozkoší, přece nebylo vídáno, aby dívka ze znamenitého rodu před služebníky a vrátnými, před strážemi a komorníky políbila cizince a pověsila se mu na šíji. Ale dívce bylo šestnáct let. Proto se mnohé prominulo.

Od toho dne chodíval pan Vilém denně do domu Bartolomeova a procházel se v zahradách paláce s Paolou, kterou začali považovat za nevěstu cizincovu. Několik dní před královým odjezdem do Říma požádal pan Vilém o Paolinu ruku. Byla mu přislíbena a svatba se měla konat hned po korunovaci. Pan Vilém měl podle přání krále zůstat poté nějakou dobu v Pise, aby

jménem císařovým a z pověření pana kancléře Jana ze Středy urovnal sporné věci mezi městy toskánskými a císařem.

Se svým korouhevním vojskem, jehož nejvznešenější osobností byl pan arcibiskup Arnošt z Pardubic, dojel král před Velikonocemi k branám Říma. Paola slyšela v Pise o křesťansky pokorné korunovaci císařově a o nadějích, které vkládají milovníci vlašské země v nového panovníka. Ale její myšlenky nebyly u císaře a jeho slávy, nýbrž u pana Viléma Vaneckého, který se měl vrátit jako její ženich.

Paola byla plavovlasá a odlišovala se tím od celého svého rodu. Nebyla podobna ani Andreovi Gambacortimu, svému dědu, ani Franceskovi, svému strýci, ani druhému strýci Lottovi, a nejméně svému otci, Bartolomeovi. Všichni byli muži orlích nosů, tváří tučných, úst potměšilých, vlasů černých a postav spíš nízkých nežli vysokých. Snad svou krásu zdělila po prabábě, která pocházela z Konstantinopole, odkud si ji přivezl Giambattista Gambacorti, kapitán pisanského loďstva, jež ovládlo té doby Korsiku a vyjíždělo do bojů až na břehy Helespontu. Snad po ní měla Paola i svůj otevřený pohled a široký úsměv v modrých očích, které si celých pět let pan Vilém pamatoval a za nimiž se nyní vrátil jako rytíř v císařské družině.

Paola se s Vilémem nadlouho nerozloučila. Vědělo se všeobecně, že se císař od korunovace brzy vrátí do Sieny a Pisy. Nevědělo se však, že se celá korunovační jízda obejde bez krve a že císař bude vlašskými městy kráčet pokojnou cestou usmiřovatele. Tak se mu toto dílo dařilo, že rozpustil vojsko, přikázav každému, aby se vrátil do své krajiny a aby s ním zůstali jen ti, kteří

jsou k císařskému dvoru zapsáni a od něho berou žold. Císař vstoupil opět do Pisy jen s tisícem a dvěma sty jezdci.

Dvacátého prvního května měla se konat Vilémova svatba v pisanské katedrále, která je známa svou šikmou zvonicí. Její zvonková hra se tak zalíbila rytířům z Čech, že pod ní celé hodiny vystávali, rokující, proč věž nespadne a proč jsou zvony na ní tak líbezně sladěny.

Pan Vilém byl přijat v domě Bartolomeově s vlídnou tváří, ale hned prvního dne mu řekla matka Paolina, důstojná a – podivuhodné – nemluvná Maria, že je třeba svatbu o několik neděl odložit. Důvodem odkladu byl nehotový svatební šperk, který hlava rodiny, Francesco, objednal v samých Benátkách.

Pan Vilém byl nespokojen. Ale ještě nespokojenější byl, když Bartolomeo začal žehrat na císaře, vyprávěje, že císař chce Luccu, která náležela Pisanským, prodat Florencii. Císař, kterému radí špatní lidé, hodlá prý také jiné hrady prodat a oloupit tak Pisu o její statky.

Pan Vilém, kterého kancléř Jan ze Středy zasvětil vzhledem k jeho budoucímu úřadu do mnohých tajností, odporoval těmto řečem, řka, že císař a král není kupčíkem, jenž by něco prodával. Ale Bartolomeo jen pomrkal svými černými řasami a kroutil hlavou.

Toho dne byl někdejší signore města Luccy, stoupenec rodu Raspanti, soupeřícího s rodem Gambacorti, zavražděn ve chvíli, kdy chtěl vyvolat bouři proti Karlovi. A když Karel dal jeho hrad Agostu ztéci a obsadit, začalo zjevné reptání proti císaři, jehož se svorně zúčastnili Raspantiovci i jejich protivníci Gambacortiové. Císař prohlašoval, že nechtěl nikdy město Luccu

vydat Florentským, ale marně. Pisanský lid se hromadil pod okny císařova příbytku na radnici a hlasitě spílal jeho družině.

Příštího večera vstoupila Paola v masce a v průvodu jediné staré ženy do příbytku Vilémova na oné straně řeky Arna. Její příchod, nezvyklý a neočekávaný, vzbouřil mysl Vilémovu. Paola padla Vilémovi do náručí a štkajíc prozradila, že se chystá strašné vraždění a dnešní noci bude zapálena radnice, aby zahynuli císař i jeho manželka. Když se Vilém ptal, od koho tyto zprávy má, pravila, že hlavou spiknutí je její strýc Francesco a že jeho pomocníky jsou její otec Bartolomeo a druhý strýc Lotto. Že zrazuje svou rodinu z lásky k němu, k Vilémovi, a že ví, že je to její konec.

Vilém chtěl Paolu ponechat u sebe a nepouštět ji do rodného domu. Paola se však bránila a hrozila Vilémovi, že se na místě zavraždí dýkou, přinutí-li ji, aby zradu na rodině dovršila ještě útekem z domova. I propustil ji Vilém a běžel přes most na největší z desíti náměstí města Pisy, kde stála radnice. Dal se poznat strážím a prosadil vstup k císaři. Císař se svou chotí spali. Dal je vzbudit, a když jim oznamoval, co se děje, byl přerušen velikým křikem pod okny, který zoufale ohlašoval, že radnice hoří.

Císař a císařovna nahodili na sebe nejnutnější šatstvo a vyběhli nepoznáni na náměstí, ozářené požárem a přeplněné zástupy lidu, který přihlížel a křičel, ale nehasil. Císařský pár vstoupil do domu člověka, který o zradě nic nevěděl a ve chvíli požáru dopékal chleby pro příští jítro. Pekař byl šťasten, že se k němu uchýlili tak vzácní hosté, a dal císařovně lože své ženy, aby se do jitra vyspala.

Císař však v průvodu pana Viléma a ostatních rytířů, kteří se zachránili z hořící radnice, vyšel na náměstí a naslouchal hlasům v zástupu. I uslyšel, že nešlechtný císař sám zapálil radnici, kde jsou uloženy zbraně, aby je vydal ohni a tím zbavil Pisu každé síly. Zničil tam kusy těžké i střelbu, aby se město, až je Florentští přepadnou, nemělo čím bránit. Tak mluvili lidé Gambacortiho i Raspantiovci, nemajíce této zločinné noci proti sobě nenávisti.

„Vizte, nyní je ve vašich rukou. Čiňte s ním, co chcete! Této noci vám neunikne!“ – Tak pokřikovali, aniž pozorovali, že mezi nimi chodí muž, jenž je statečný jako lev, mírný jako holubice a chytrý jako had.

Když se rozbřeslo jitro a radnice lehla za hřmotu popelem, byl císař připraven porazit v boji každého, kdo by se odvážil sáhnout na jeho majestát. Poslal zatím za řeku Arno, aby přivolal část vojska, jemuž velel biskup augšpurský a pan Jindřich z Hradce, oznámil své družině, která bydlila v různých částech města, že jest jí býti připravenu na první zavolání, a odebral se ve veřejném průvodu s královnou do domu, kde sídlil olomoucký biskup Očko z Vlašimi. Tento dům stál nedaleko kostela, kde ležel pohřben Karlův děd, císař Jindřich VII., jenž zemřel v této proradné Pise na své vlašské jízdě.

Tam čekal císař do poledne.

V poledne však vstoupili Francesco Gambacorti a jeho bratři Bartolomeo a Lotto s velikým houfcem zbrojným na náměstí a za křiku „Živ buď lid pisanský a nechť zhyne císař!“ prohlašovali, že je třeba vypuditi císaře a jeho vojsko z města silou.

Nastal veliký boj, při němž teklo mnoho krve sta-

tečných mužů a mnoho jich bylo umučeno a bez oděvu vrženo do řeky Arna. Těžké zápolení bylo na mostě, který vede přes tuto řeku. Tam se srazili Pisanští s tou částí císařského vojska, která spěchala z onoho břehu a prosekala se zatarasenými ulicemi. Těžké meče konaly tvrdou práci, na věžích zvonili poplach, na několika místech hořelo, krámy rezníků byly náhle vyloupeny a žebráci vynášeli z domů drahocenná křesla, povalující se na nich a zpívající posměšně o císařském trůnu, na němž sedí Hrbatý. Tak nazývali našeho krále.

Císař, obklopen svými pány, probil se s mečem v ruce na náměstí, a strhla se tam stejně jako na mostě, kudy se už české vojsko vítězně prodralo, bitva nadmíru krvavá. Vzbouřenci ustupovali velmi zvolna, ale udatnost císařských je tak tísnila, že mnozí uprchli do svých domů a tam se pozavírali, střílejíce z oken a lijíce vřící vodu na hlavy obléhajících. Sám arcibiskup pražský Arnošt bojoval, podobně jako biskup augšpurský Markvart, velmi statečně. Jejich ruce, zvyklé žehnání, rychle se zas naučily rozdávat rány. Mnoho Gambacortiových ozbrojenců bylo smeteno do řeky, jež se pod květnovými dešti v horách rozvodnila.

Boj trval do pozdních hodin večerních, kdy se náhle od Gambacortiovců odštěpili jejich bývalí protivníci a nynější spojenci Raspantiové, jejichž hlavami byli Pafeta di Monte Scudajo a Lodovico della Rocca. Seskupivše se v jedné z vedlejších ulic, jali se náhle provolávat slávu císaři a vrhli se na Gambacortiovice. Vzbouřenci, zaskočení nyní ze dvou stran, začali se vzdávat a prosit o milost.

Nocí zazněla břeskňá císařská fanfára a nad hořícími domy vytryskl k tichým hvězdám jásavý křik vítěz-

ných houfců císařových. Ve svých domech byli zjímáni Francesco, Bartolomeo i Lotto Gambacortiovi a uvrženi do vězení. K jitřnímu svítání byl v Pise mír. Dohořívající domy hasilo obyvatelstvo, které po boji vyšlo na ulice, radujíc se, že přežilo tuto bouřlivou noc.

Císař s císařovnou, s arcibiskupem pražským a biskupem augšpurským se odebrali znovu do domu biskupa olomouckého a císař zmocnil sudího města Arezza, aby soudil Gambacorty.

Francesco, Lotto i Bartolomeo nechtěli odpovídat. Byli proto mučeni. Při mučení se chovali statečně, berouce celou vinu na sebe. Všichni tři byli odsouzeni k smrti. Před popravou byli odvedeni do různých komor, aby tu vyčkali vykonání rozsudku. I přáli si, aby se mohli vyzpovídat, přijmout tělo Páně a promluvit s posledním z Gambacortiů, se synovcem Pietrem, jenž se pro své mládí bojů nezúčastnil. Se svými ženskými příbuznými promluvit nechtěli.

Šestnáctiletý Pietro Gambacorti byl přiveden nejdříve ke svému strýci Franceskovi, potom k Lottovi a konečně k Bartolomeovi. Ačkoliv se bratří nikterak nemohli smluvit, žádali všichni, aby Pietro vykonal jako jejich jediné a poslední přání pomstu na Paole, která, jak na soudu neopatrně prohlásil sudí z Arezza, císaře varovala, a tím zámysl rodu zradila. Bartolomeo, otec Paolin, byl nejnaléhavější a Pietra přímo zapřísahal, aby nežli odejde jako vyhnanec z města, vykonal mstu na Paole. Pietro slíbil, zaklínaje se Matkou boží. Všechno toto se dalo šeptem, aby strážé nezaslechly jediného slova. Potom přijali Gambacortiové tělo Páně.

Třetího dne bylo sedm hlavních vzbouřenců, mezi nimi tři Gambacortiové, na náměstí před chrámem

postínáno. Mlčící zástup přihlížel popravě a mnozí tajně plakali.

V stejné chvíli vešel Pietro Gambacorti do domu Bartolomeova a navštívil ženu Bartolomeovu Marii a jeho dceru Paolu. Nebylo jim dovoleno přihlížeti smrti Bartolomeově, ale zvuk hran k nim pronikl i vytrubování čet, jež pochodovaly k náměstí, obklopující je ze čtyř stran. Bartolomeova žena plakala. Paola seděla u okna a vyschlýma očima hleděla do poledního nebe, které bylo toho dne šedivé.

Pietro oznámil ženám, že se jde rozloučit, poněvadž je jako poslední mužský člen rodu vyobcován z města. A projevil ženám soustrast k jejich dnešnímu velkému smutku.

„Jen jediné mne bude v budoucnosti neustále mučit,“ dodal, „že se spiknutí nezdařilo, ač bylo do posledních podrobností připraveno. To se stalo jediné zradou. A také soudce se o tom zmínil.“

Paola se zmateně podívala na bratrance. Vzdychla, a najednou se jí začaly chvět ruce a nohy, a ústa, dosud pevně stisknutá, se roztrásla, poněvadž zuby na sebe narazily náhlou zimnicí. Paola vstala a chtěla odejít.

Pietro ji podržel za ruku a řekl vlídně:

„Se svatbou si pospěš, Paolo!“

Po těchto slovech se Paola vztyčila a vykřikla:

„Posmívej se sobě, a ne mně a ne statečnému muži, který vás všechny přemohl zbraní! Svatby nebude! Ale věz, že pana Viléma miluji a milovat budu, kdybyste vy všichni a celé toto město uhořeli a byli postínáni!“

A dokončivši tuto větu, zapotácela se.

Pietro se zatvářil starostlivě.

„Víno, rychle víno!“ zvolal. A už naléval z konvice

a přiložil pohár Paole k ústům. Paola pila. Napivši se, vytřeštila oči a její tvář se zkrivila bolestí. Zatařala pěsti a vrhla se na Pietra:

„Traviči!“ vykřikla.

Pietro se však obrátil a s úsměvem sestupoval ze schodů. Před domem vsedl do vozu a odjížděl z města.

Za několik okamžiků Paola zemřela v objetí matčině.

To všechno se stalo mezi polednem a hodinou prvou. Těla Gambacortiů byla pohřbena stejného večera na Svatém poli pisanském a druhého dne k nim přibyla ještě rakev s tělem Paoliným. Při jejím pohřbu kráčel za rakví vedle kněze pan Vilém Vanecký a několik pánů z družiny císařovy. Maria, matka Paolina, nemohla vyjít, poněvadž onemocněla z hrůz posledních tří dnů.

Císař a král poslal zatím svou manželku se silným průvodem do Pietry Santy, kde ležela jeho posádka. Kvečeru onoho dne, kdy byla pochována Paola, odebral se s arcibiskupem Arnoštem, s panem Jindřichem z Hradce a panem Čěnkem z Lipého na pisanský hřbitov, o jehož krásných hrobech slyšel mnoho vyprávět. Prošli sloupovými chodbami s arkádami, prohlédli si mramorové náhrobky a obrazy a stanuli před slavnou freskou svěžích ještě barev. Byla teprve před několika lety dokončena. Jejich průvodce pravil:

„Ejhle, Triumf smrti!“

Před pozadím příkrých hor spatřili vznešenou a pyšnou společnost, jedoucí s myslivci a psy za radostí lovcovou. Ale tu se lovci na obraze zarazí. Před jejich očima leží tři rakve, otevřené, s mrtvolami v rozkladu. S hrůzou hledí páni, odění v hedvábí a zlato, na člověka, jaký je po smrti. Poustevník k nim promlouvá o marnosti věcí světských...